KIBUTZ GUEZER

קיבוץ גדר

הגדה

של

פסח

סימני הסדר

קדש יקדש על היין

ורחץ יטול ידיו לפני הסדר

כרפס יאכל ירקות במי מלח

יחץ יבצע מצה אמצעית לשנים

מגיד יאמר את ההגדה

רחצה יטול ידיו לפני סעודה

מוציא יברך המוציא

מצה יברך על המצה

מרור יאכל כזית מרור

כורך יאכל מצה על מרורים

שולחן עורך יאכל סעודת חג

צפון יאכל מן האפיקומן שהצפין

ברך יברך ברכת המזון

הלל יאמר תפילת הלל

נרצה הסדר והתפילה יעלה לרצון הבורא

החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לכל חדשי השנה, האביב. ובחדש האביב, בארבעה עשר בו, פסח הוא, זמן חרותנו: והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אותו לדורותיכם, חקת עולם תחגהו כי בעצם היום הזה יצאו אבותיכם ממצרים, היום הייתם לעם.

הדלקת נר

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל [שַׁבָּת וְשֶׁל] יוֹם טוֹב.

קדש

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס רִאשׁוֹן שֶׁהוּא כְּנֶגֶד בְּשׂוֹרַת הַיְשׁוּעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרָיִם.

מתוך הגדה של פסח

פתיחה: שירת החירות (האינטרנציונל)
(מוזגין כוס ראשונה)
שירה: מלא מלא כוס יין אדום...
קדש: ברוך אתה ד׳ אלוהינו מלך הרצון, אשר בחר בנו לקדשנו בעבודה, ותתן לנו ד׳ אלוהינו ימים לעבודה, לילות למצב־רוח, חגים וזמנים לששון ואת יום חג־המצות הזה, זמן חירותנו, זכר ליציאה משעבוד לחופש וסמל לכניסה לשערי חירות. כי בעובדים בחרת, ואותנו קידשת ומועד קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ד׳, מקדש העֲבודה וחגיה.
ברוך אתה ד׳ אלוהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו יחד לזמן הזה. (שותין הכוס). **שירה:** וטהר לבנו...

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל־עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל־לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וּ)מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, אֶת־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, זְמַן חֵרוּתֵנוּ, (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ, וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ, מִכָּל־הָעַמִּים (וְשַׁבָּת) וּמוֹעֲדֵי קָדְשְׁךָ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה.

לקחנו לעצמנו יין לפסח

בחג הפסח עלו אלינו (לסג'רה) מיהודה אורחים רבים, לחוג אתנו את החג. לפני הפסח הביאו למושבה (מסחה) עגלה עמוסה צורכי מזון. ארבע חנויות במושבה, אך לנו לא נתנו בהקפה באף אחת מהן. ועינינו רואות וכלות.

העגלה הוכנסה לאורווה ובעליה שכבו לישון. חדרנו בזהירות לאותה ארווה, ומצאנו בעגלה חבית מלאה יין, יין־פסח לארבע כוסות. הוצאתי את המגופה, והפרשנו לעצמנו דלי יין ובמקומו יצקנו מים. למחרת "הסדר" קם רעש גדול במושבה: החנוונים מכרו יין מהול במים.

אלכסנדר זייד

האדם ניכר בכוסו

לא עלה על דעתנו ליזום תכניות לליל הסדר. אף על פי כן גילה ליל־שימורים זה את כל ההישגים החברתיים של הקבוצה, ושימש לי עדות חותכת לעומק הקשרים הנפשיים שנוצרו ביני ובין כולם. איני זוכר עתה אם קראנו משהו מן ההגדה או לאו, אך זכורני כי הרבינו לשיר – והפעם כולנו. כולנו כמשפחה גדולה – כולם אוהבים וכולם אהובים. הרבינו לרקוד, פעם בלווית שירה בוקעת מרומים, ופעם בלווית רשרוש ריתמי של הרגלים. בין ריקוד לריקוד שיחקנו כילדים במשחקי חברה שונים שהבאתי אתי מחיי התלמידים בגימנסיה. וכל אלה: השירה, המשחק, הריקוד, הצחוק וההתפעלות רקמו מסכת של אחווה ושותפות־חיים רוויות אהבה, יושר ושמחה.

... באותו לילה הרבינו לשתות יין וקוניאק – תוצרת זו אפשר היה להשיג אז בארץ. כולנו השתכרנו. ידוע, והפסיכולוגיה החדשה מאשרת ידיעה זו ביחוד, כי האדם ניכר בכוסו. אכן גודלה של דגניה הוכר לי באותו ערב. האנשים כאילו נעשו אצילים יותר, ובנפש טהורה וזכה גילו את מעמקיה. תומשוב חיבק בחצר עץ ונאם לפניו על חזון האדם החדש בקבוצה. תנחום קפץ על ספסל ודיבר בהתלהבות בשבח קבוצות הלימוד ומפעלי התרבות בדגניה השנה. ותוך נאומו פנה אלי והציע לי להיות חבר בדגניה לתמיד וביקש את תשובתי החיובית מיד. האווירה היתה דרוכה ורוויה התלהבות, אמונה, חזון ושמחה. גם אני הייתי באקסטזה של התלהבות: זוהי הפעם היחידה בכל חיי שהייתי שיכור, אבל תחושת החוויה העמוקה באותו לילה, שהשפיעה על כל רקמת חיי, לא הועמה על ידי כך...

ברוך בן־יהודה

ורחץ

כרפס

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.

הטבעונים חיו על תאנים

קבוצת גניגר הקטנה והפעוטה, עם ה"טבעונים" שלה, התפרסמה חיש מהר בכל הארץ. שמועות פשטו בכל הקבוצות הצעירות, שהלכו ורבו בעת ההיא, על שיטת הזנה אידיאלית, פשוטה וזולה כאחת, שעלולה להביא מהפכה שלמה בגופו וברוחו של הישוב בארץ ולפתור את בעית ההתישבות הצפופה בארץ.

בצל חי עם שמן – ארוחת בוקר, נזיד עדשים בתוספת צבר חי – לארוחת צהריים, וארוחת ערב – דומה, בערך, לארוחת הבוקר. בכדי למלא את "הגרעון" בקיבה היו עולים ברגל פעמיים ביום למספר התאנים העתיקות שהורישו לנו דרי המקום הקודמים במבואות ובתוככי ג'ינג'ר. אי המשורר שינציח בשיר שבח ותהילה, שיר ברכה והודיה, את העצים הללו אשר העניקו ביד רחבה מזונות לקבוצה שלמה?
השכם בבוקר, עוד לפני צאת השמש, מצאת את רוב חברי הקבוצה עומדים ותלויים מעל ומסביב לתאנים על בדיהן וענפיהן, כשהם נהנים ממתנת האלהים הטבעית. אלא שבבוקר דחק הזמן, ולכן מילאו בחופזה תאנים מלוא הכרס והכיסים.
לעומת זאת, בערבים נעשתה מלאכת הקטיף ובליעת התאנים בשקט, מתוך שלווה ונחת־רוח. בין הערביים, לטופים על ידי רוח קלילה ומשיבת נפש, התחילו חברי גניגר בחייהם ובדיוניהם החברתיים מתחת לתאנים. פה, בין העפאים והענפים המסוקסים של התאנים המגויידות, פיכה המעין של חיי הקבוצה הצעירה. פה, בשעה שבין המקלחת וארוחת־הערב חישלה הקבוצה את חייה לקראת העתיד. ופה, בפינה זו – ידם של הטבעונים על העליונה: קטוף ולעוס, קטוף ובלע תאנה אחר תאנה, ותוך כדי המעשה אתה יכול לשמוע תאורים מזהירים על המשק הטבעוני שעתיד לקום.

א.ג זהבי

יחץ

מגיד

הָא לַחְמָא עַנְיָא
דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם.
כָּל־דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵכֻל,
כָּל־דִּצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח.
הָשַׁתָּא הָכָא, לַשָּׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל.
הָשַׁתָּא עַבְדֵי, לַשָּׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין.

מגיד: הא לחמא עניא. כל דכפין ייתי ויחיה אתנו. כל דצריך ייתי ויפסח. השתא הכא בחדרה. לשנה הבאה בארעא דהתישבות. השתא הכא פועלים שכירים לשנה הבאה בארעא דהתישבות בני חורין.
(מוזגין כוס שניה). ש י ר ה: שיר הנוער.

צלצלנו בפעמון להעיר את חברי עין־חרוד

בפסח היינו הולכים ל"סדר" בבית־אלפא. הפעם הוא נגמר מוקדם מהרגיל, ולא היה לנו חשק ללכת לישון. כמה חברים הרפתקנים רתמו עגלה, ונסענו לעין־חרוד, החשוכה. התחלנו לצלצל בפעמון, ובן־רגע התמלא חדר־האוכל אנשים. רקדנו "הורה" עד אור הבוקר.
הגיעו אלינו אורחים רבים, בעיקר סופרים ואמנים, וביניהם גם ארתור הוליטשר שסיפר לאחר־מכן בספרו על ארץ־ישראל. הייתי באותה עת בירושלים, וביקרתי עם הוליטשר ועם ד"ר הוגו ברגמן את קבוצת הבנין של גדוד־העבודה. במקום התפתחה שיחה מעניינת מאוד, שבה במיוחד עשו רושם על הוליטשר הטיפוסים השונים והמשונים. בסוף השיחה הוא אמר: "ראיתי בחיי כבר הרבה משוגעים. אבל בריכוז כזה כמו בארץ־ישראל מעולם לא".

רוזה מאהלר

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁלָּקַחְתָּ
גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי וְהֶעֱבַרְתָּ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם, כֵּן
תְּרַחֵם עַל אַחֵינוּ כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל (וּבִפְרַט . . .) הַנְּתוּנִים
בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה, הָעוֹמְדִים בֵּין בַּיָּם וּבֵין בַּיַּבָּשָׁה. תַּצִּילֵם
וְתוֹצִיאֵם מִצָּרָה לִרְוָחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה,
בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ וְנֹאמַר אָמֵן.

ציון הלא תשאלי לשלום אסיריך
דורשי שלומך והם יתר עדריך.
מים וממזרח, מצפון ומתימן
שלום רחוק וקרוב, שאי מכל עבריך.

מצה לתקוה

מצה **זו**, שאנו שמים בצד כסמל תקוה ליהודים בברית המועצות ובמדינות ערב, מזכירה לנו את הזיקה להסכם שקיים ביננו.

כשאנו חוגגים את חג השחרור הזה, אנו יודעים שיהודי רוסיה ומדינות ערב אינם חופשים לעלות, אינם חופשים ללמד את מסורתם היהודית או להעביר מסורת זו לבניהם.

הם אינם רשאים ללמוד את שפת אבותיהם ואינם רשאים להכשיר את ילדי-
-הם להיות מורים או רבנים בשביל הדורות הבאים

בעת שהם טוענים בגבורה על כוונתם לעלות ארצה , אנו מוסיפים את קולנו לקולותיהם, ויצטרפו אלינו כל אלה שמצפונם מתעורר נוכח העוול שנעשה ליהודי ברית המועצות ומדינות ערב.
כך ידעו יהודים אלה שהם אינםנשכחים ועוד יצאו לעיר הגאולה .

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל־הַלֵּילוֹת!

שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה,
הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה.

שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת,
הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר.

שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת,
הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים.

שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין,
הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין.

מה נשתנה ליל פסח זה מכל הלילות?
שבכל לילות הפסח שבכל הדורות יש בנו מסובין לשולחן הסדר וציון נתונה במצור. הלילה הזה ציון משוחררת.
שבכל לילות הפסח משועבדים היינו לממשלות ומשטרים לא לנו, הלילה הזה בני-חורין אנו במדינתנו.
שבכל לילות הפסח חרדנו לגורל החוזרים אלי חופינו בספינות רעועות נתונות במצור. הלילה הזה חופינו מבטח לכל עולה ומעפיל.
שבכל הלילות מעטים היינו בחגגנו את חג הפסח על אדמת ישראל - הלילה הזה מליון יהודים מסובים בארץ.

מההגדה של גזר

מה נשתנתה השנה הזאת מכל השנים. שבכל השנים אין אנו טובלין אפילו אצבע אחת בעבודה, השנה עשר אצבעות. שבכל השנים אנו אוכלין כל מיני מאכלים, השנה הזו מאכלי קבוצה. שבכל השנים אנו אוכלים מיגיע זרים, השנה הזו מיגיע כפינו. שבכל השנים כל אחד מסב לבדו, השנה הזו כולנו יחד מסובין.
(יחד) - עבדים היינו להרגלי דורות, ויוציאנו רצוננו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואילו לא יצאנו מחברת העבדות עדיין אנו ובנינו משועבדים היינו למשטר הישן. אפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה, מצווה עלינו לספר ביציאה זו, וכל המרבה לספר הרי זה משובח.

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת־אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִלּוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים, כֻּלָּנוּ זְקֵנִים, כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת־הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם. וְכָל־הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ. אֶלָּא שֶׁבְּכָל־דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם.

מוקי צור כותב

מה חשב אותו יהודי, שכבר הספיק לצאת ממצרים
אך טרם הגיע להר סיני?
עבד כבר איננו, פירמידות לא יבנה, בניין ירושלים
ליאור - אך מה לעשות בחייו עדיין לא ידע.
ומשה לא ממהר להגיע אל ההר, וגם שם בוודאי
יתמהמה על הפסגות.
נשאר אותו יהודי לפתחו של ההר, מסביבו המדבר
הצחיח, ובאין ודאות של בשורה, חגג מסביב לעגל
הזהב.

מה חשב אותו יהודי, שקיבל את התורה בסיני ואל
ארץ הבחירה לא הגיע?
הרי כל אחד ואחד בן לעבדים הינו, וגם את מוראות
יציאת מצרים עבר, וגם נבהל כשראה את הברקים
וכששמע את הרעם, ודרך את ליבו בעת הדממה הגדולה
לשמע דיברת האל - האם לא מגיע ליהודי כזה לפחות
ארץ זבת חלב ודבש?
ומה מספרים המרגלים, שגם שם בארץ המובטחת עדיין
העניינים מסובכים?
כך הפך - דור העברים שיצאו ממצרים לדור שגורע
במדבר.

מה חושב אותו יהודי,הקורא בספר ויודע שלאחר
השיעבוד באה יציאת מצרים ולאחר יציאת מצרים
הריקוד מסביב לעגל הזהב, ולאחריו "מעמד הר סיני"
ואחריו מוות איטי במדבר ורק הבנים זכו להגיע
לארץ המובטחת, בעוד משה נפטר בהר נבו?

האופטימיסט יבטיח לו, כי עגל הזהב עניין חולף הוא,
מצב רוח זמני, ואחריו יכפה האל את התורה ורוח
"הנעשה ונשמע" תרחף על פני תהום הנפש ותכבשנה.

הפסימיסט יזהיר לעומתו: כי אלו שחיו את הניסים
לא יהיה בהם הכוח לשאת את המונוטוניות של
המדבר.

עבדים היינו, והילדים שואלים קושיות. הם אינם
מרפים. הרשעים מתחפשים לתמימים והחכמים אינם
יודעים לשאול.

אולם יציאת מצרים בוא תבוא, כי היא היתה. כי
היא איננה יכולה לחזור. היא תבוא בדרך אחרת.

בכל דור ודור.

כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תוֹרָה.
אֶחָד חָכָם
וְאֶחָד רָשָׁע
וְאֶחָד תָּם
וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל.

חָכָם מַה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יהוה אֱלֹהֵינוּ אוֹתָנוּ? וְאַף אַתָּה אֱמָר־לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח עַד: אֵין מַפְטִירִין בָּאֹכֶל אַחַר הָאֲפִיקוֹמָן.

רָשָׁע מַה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם? לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת־עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל כָּפַר בָּעִקָּר. וְאַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת־שִׁנָּיו וֶאֱמָר־לוֹ: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לִי וְלֹא לוֹ. אִלּוּ הָיָה שָׁם, לֹא הָיָה נִגְאָל.

תָּם מַה הוּא אוֹמֵר. מַה זֹּאת? וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יהוה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים.

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, אַתְּ פְּתַח לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יהוה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.

1931

מתוך הגדה היתולית לפסח:

חכם מה אומר? אלו הם העדות, החוקים, המצוות, והמשפטים אשר לקחנו על עצמנו; את זה עלינו למלֵא על־אף כל הקשיים והמכשולים, ובזה ניגאל.

רשע מה אומר? מה החוקים והמצוות הללו לכם, מה העול והשעבוד הזה ששמתם עליכם. כל אחד יברר לעצמו, והטוב בעיניו יעשה. ולפי שהוציא את עצמו מהכלל – אתה הקהה את שיניו ואמור לו: בעבור זה נגאלנו – ואתה לא תיגאל.

תם מה אומר? מה זאת? מה זה קבוצה? מה עלי לעשות ומה לא לעשות? ואמרת לו – בחוזק יד יצאנו מבית העבדים. – התחזק גם אתה, ואל תהיה תם ותשב בחיבוק ידיים ותשאל שאלות. – עשה ופעל ותיגאל.
ושאינו יודע לשאול? פתח את פיו – הסבר וצווה: – שאל ואגידך, אל תחשה, למען ידע ויספר גם לבנו מה היא הגאולה.

כו
1 וְהָיָה כִּי־תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ
2 נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ: וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית ׀ כָּל־פְּרִי
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן
לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
3 אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה
בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת
4 לָנוּ: וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה
5 אֱלֹהֶיךָ: וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד
אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי
6 גָּדוֹל עָצוּם וָרָב: וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ
7 עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע
יְהוָה אֶת־קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ:
8 וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא
9 גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים: וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן־לָנוּ
10 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי
אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
11 וְשָׂמַחְתָּ בְכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ
אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: ס

צֵא וּלְמַד: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה, וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט. וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל, עָצוּם וָרָב. וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ. וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה. וַנִּצְעַק אֶל יהוה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יהוה אֶת־קֹלֵנוּ, וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ. וַיּוֹצִאֵנוּ יהוה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים.

אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה, וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט. וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל, עָצוּם וָרָב.

אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי. לָמָּה נִקְרָא אֹבֵד? מְלַמֵּד שֶׁאָבְדוּ אֲבוֹתֵינוּ בֵּין הָעַמִּים.

וַיָּגָר שָׁם. מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לָגוּר שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן.

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה.

דָּבָר אַחֵר. **וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים.** רָאָה פַרְעֹה שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצוּמִים וּבְעָרְמָה גָּמַר בְּלִבּוֹ לְמָעֵט אֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ, הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ.

וַיְעַנּוּנוּ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם. וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה, אֶת־פִּתֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס. וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ.

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה. שֶׁהָיוּ נוֹתְנִים מַשָּׂא גָּדוֹל עַל קָטָן וּמַשָּׂא קָטָן עַל גָּדוֹל, מַשָּׂא זָקֵן עַל בָּחוּר וּמַשָּׂא בָּחוּר עַל זָקֵן. הֲרֵי זוֹ עֲבֹדָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָּה וְשֶׁנַּעֲשֵׂית לַשָּׁוְא. שֶׁלֹּא רָצוּ לְשַׁעְבֵּד אֹתָם בִּלְבַד אֶלָּא אַף לִשְׁבֹּר רוּחָם.

יהודים היכולים לעבוד כמצרים

הגדוד המצרי היה גדוד־עבודה. האנגלים הביאו אותו ממצרים לבצע עבודות סבלות רכבת, שירותים, אספקה, סחיבה וכו'. בקרב היהודים קמה תנועת התנדבות לעשות את העבודות האלה במקום המצרים. הטענה היתה, שעבודות שנחשבו כעבודות קשות אי־אפשר להניח שייעשו רק על־ידי לא־יהודים. קמה תנועת התנדבות לגדוד המצרי. הבריטים הסכימו בקושי לקבל יהודים לעבודה זאת. יהודים המסוגלים לעבודה פיזית כמו המצרים! היו רגילים לעובדים שאפשר להלקות אותם בשוט ולהאכיל אותם בלחם ובצל. פחדו מאוד מה"אינטליגנטים" היהודים. פיקפקו ביכולתם הפיזית לשאת בעבודה וביכולתם לקבל משמעת, כי המסגרת היתה מסגרת צבאית. אמנם לא צבאית־קרבית, אבל צבאית. בגדוד ה"מצרי" נתלכדו כמה מאות, עם תלבושת צבאית ועם סמלים וכדומה. ועבדו. במה עבדו? בעיקר היו סוחבים, סבלים ממש.

בחורות סחבו דליי בטון

אנשים, במידה שהיו בעלי הכרה, ובאו לארץ לבנות ולהיבנות בה היו מוכנים להישרף בלהבה בשביל לעשות את זה. הם עשו את עצמם לנכים בעבודה, עבדו עבודה פראית – בחצץ, בבנין. בחורות סחבו דליים של בטון מלמטה למעלה, לקומה העליונה. ימים, שעות, בלי הרף. ועד היום משלמים את המחיר, מחיר יקר מאוד. אבל איש לא היה אומר: "אני לא אעשה זאת, ולא אעשה אחרת, מפני שאני חושש שמא גבי יישבר". אפילו אם היה חולה או כאב לו משהו – היה יוצא לעבודה. היו כאלה שבאו מחוץ־לארץ, חיו חיים מסודרים. היו להם כל מיני מיחושים ואולקוסים אבל הס מלהזכיר. דיאטה נחשבה לחרפה ולבושה. היו צריכים לשכנע אדם שהוא חולה.

אברהם כרוי

וַנִּצְעַק אֶל יהוה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יהוה אֶת־קֹלֵנוּ, וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ.

וַיַּרְא. מָה רָאָה יְיָ? שֶׁהָיוּ מְרַחֲמִים זֶה עַל זֶה. כְּשֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם מַשְׁלִים סְכוּם הַלְּבֵנִים קֹדֶם חֲבֵרוֹ, הָיָה בָּא וּמְסַיֵּעַ לוֹ.

אֶת־עָנְיֵנוּ. זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ. שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶם הַמִּצְרִים שֶׁיָּלִינוּ הָאֲנָשִׁים בַּשָּׂדֶה וְהַנָּשִׁים בָּעִיר כְּדֵי לְמַעֲטָם בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה. אֶלָּא שֶׁהַנָּשִׁים הָיוּ מְחַמְּמוֹת חַמִּין וּמְבִיאוֹת לְבַעֲלֵיהֶן כָּל־מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה וּמְנַחֲמוֹת אֹתָם וְאוֹמְרוֹת: לֹא לְעוֹלָם מִשְׁתַּעְבְּדִים בָּנוּ. סוֹף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹאֵל אוֹתָנוּ. מִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִים עֲלֵיהֶן וּפָרִים וְרָבִים. מִכָּאן שֶׁבִּזְכוּת נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת נִגְאֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם.

שילדו — הגברים!

... ודאי קראת שהיה לפני איזה זמן כינוס של פועלות בדגניה ב'. דיברו שם, כמובן, הרבה מאוד, והכול היה מכוון לאותו דבר שפחדו לבטא את שמו הנכון, כלומר, על "שחרור האשה" (פזמון ישן נושן שתמיד חדש הוא). והאבעבועה הזאת נקלטה הפעם היטב בלב הבחורות שלנו, ובכן החלטנו פה אחד - די.

אנחנו משתחררות. מובן, לזה דרוש שנהיה מאורגנות ובכן, ברוך השם, נוצר כבר גם זה. אנו מאורגנות ועומדות איתן. ממש קיר ברזל. ובאספה האחרונה החלטנו. (כאן אסור קצת מן הענין, ודאי ידוע לך הסיפור על הילד שהלך לבית־הספר, פגש אותו כלב וחטף מידו את העוגה, זרק לו הלה את הספר ואמר לו: "כלב, כלב, חטפת את העוגה, הא לך גם הספר, ולך אתה לבית־הספר"). אם הכול בידכם: המשק, האיניציאטיבה, הבטחון, הא לכם גם זה. תלדו אתם בנים, ואנו למרחב. לשדות הירוקים, באוויר הצח תחת שמי תכלת, תחת שפעת קרני פז. עייפנו לשאת בעול הזה, ירושת דורות. התכונן ידידי מנוח לקראת התפקיד החדש. הוא מלא חשיבות ואחריות

רבקה ליס

וּבְמֹפְתִים. אֵלּוּ הַמַּכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, דָּם וָאֵשׁ וְתִימְרוֹת עָשָׁן.

עֶשֶׂר מַכּוֹת הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם וְאֵלּוּ הֵן:

דָּם צְפַרְדֵּעַ כִּנִּים
עָרוֹב דֶּבֶר שְׁחִין
בָּרָד אַרְבֶּה חֹשֶׁךְ
מַכַּת בְּכוֹרוֹת

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָּן.

דְּצַ״ךְ עֲדַ״שׁ בְּאַחַ״ב.

החום היה ללא נשוא

שמונה ימים ושמונה לילות נמשך החמסין. החום היה ללא נשוא. בכל הלילות האלה לא נתנו שינה לעינינו. אנשים היו מתקלחים, מתעטפים כשהם רטובים בסדין רטוב כולו, עולים כך על מיטתם ונרדמים לשעה קלה עד שהרטיבות היתה מתנדפת כולה. הסדין נהפך למעין קליפת עץ לוהטת, והנרדם היה מתעורר כמתוך סיוט בלהות בהיותו אחוז להבת אש. אחדים מצאו להם מקלט על חוף הירדן והיו נרדמים שם כשרגליהם היחפות טבולות במי הירדן, ואחרים התגלגלו כל הלילה על הגורן כדי להתרחק מהבל החום הנודף מכותלי הבניינים. המפלט המדומה היחידי היה המים – הן לשתיה והן למקלחת. חביות של מים נשתו בימים ההם, והמים – פושרים, תפלים וללא ספק מזוהמים זיהום בקטריולוגי. הפיקחים שבנו בחרו לשתות מים חמים – "תה" כביכול. ואף אלה – כוסות לעשרות ביום. לא ייפלא, איפוא, כי החברים החלו לנפול אחד־אחד, וביום החמישי או הששי לחמסין הגיע כבר מספר החולים לעשרים. המחלה, לפי הדיאגנוזה המקובלת, קדחת. גם אני עצמי הלכתי ונחלשתי מיום ליום. יומיים ראשונים התהלכתי כצל, כאילו ערפל לוהט פרוש סביבי. הרביתי לשתות מים ללא אוכל ושינה. לבסוף נפלתי למשכב. קבלתי חום גבוה, ושפרה קבעה: האיש קודח! נעשיתי, איפוא, לאזרח הישוב ואתי תעודת זהות של הגליל: קדחת! התגאיתי בהישג זה, אולם הגאווה לא יכלה לגרש מקרבי את מרירות התחושה של הקדחת – הצמרמורת, החום, הבחילה והחולשה.

ברוך בן־יהודה

מלחמה ביתושים

הכרחית מלחמה המונית ביתושים, והחברים נדרשים לעזור בהשמדת הנגע

וַיּוֹצִאֵנוּ יהוה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים.

וַיּוֹצִיאֵנוּ יהוה מִמִּצְרַיִם. לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יהוה.

המטרה הראשונה הושגה. פרעה וכל חילו טובעו בים סוף, ומשה עומד בראש עמו החפשי, לנחותו אל ארץ האבות. "אז ישיר משה". רגשותיו עברו לבו ומשתפכים בשיר - והוא מאושר.

ולא ידע הנביא אז, כי עומד עודנו אך בראשית דרכו, כי העבודה העיקרית, היותר קשה, עוד לא החלה: פרעה אבד, אבל מעשיו קיימים; האדון חדל מהיות אדון, אבל העבד לא חדל מהיות עבד. עם שנתחנך בבית עבדים דור אחר דור, איננו יכול לעקור מלבו בבת אחת רשמי החנוך הזה ולהיות בן-חורין אמיתי, אף אם כבר הוסרו הכבלים מעל ידיו.

אבל הנביא מאמין בכוח האידיאל. בטוח הוא, כי האידיאל הגדול, שהוא מתעתד לתת לעמו, יהיה בו די כוח לעקור משורש כל נחלת העבודות ולברוא לו, לעם עבד זה, לב חדש, לב מלא עוז ושאיפה למעלה, ככל אשר תדרוש ממנו תעודתו הגדולה.

ראה משה עתה, כי גם תקותו האחרונה אין לה יסוד, כי גם החנוך לא יוכיל להמון שפל כזה להעשות לנושא תעודה גדולה - ומיד גוזר הנביא כליה על דורו ומחליט להשאר במדבר ארבעים שנה, "עד תום כל הדור ההוא". ותחתיו יקום דור חדש, שנולד וגדל בחירות ונתחנך מנעוריו על ברכי התורה הגדולה, אשר תהיה שמירתה עליו בארצו העתידה.

וַיֻּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם, וַיֵּהָפֵךְ לְבַב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעָבְדֵנוּ. וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיַּשִּׂיגוּ אוֹתָם חֹנִים עַל הַיָּם. וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה, וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם. וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם, כֹּל סוּס פַּרְעֹה רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם. וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם וַיְכַסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים. לְכֹל חֵיל פַּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם, לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד. וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת־הַתֹּף בְּיָדָהּ, וַתֵּצֶאןָ כָל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתֻפִּים וּבִמְחֹלֹת. וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם: שִׁירוּ לַיהוה כִּי גָאֹה גָּאָה, סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם.

בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַטְבִּיעַ אֶת־מִצְרַיִם בַּיָּם, עָמַד עֻזָּא שַׂר שֶׁל מִצְרַיִם וְנִשְׁתַּטַּח לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּמִדַּת הָרַחֲמִים בָּרָאתָ עוֹלָמֶךָ. לָמָּה אַתָּה רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ אֶת־בָּנַי? מִיָּד כִּנֵּס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל־פָּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה וְאָמַר לָהֶם: הֱווּ דָנִים בֵּינִי וּבֵין עֻזָּא שַׂר שֶׁל מִצְרַיִם. הִתְחִילוּ שָׂרֵי הָאֻמּוֹת מְלַמְּדִים סַנֵּגוֹרְיָא עַל מִצְרַיִם. כֵּיוָן שֶׁרָאָה מִיכָאֵל כָּךְ, רָמַז לְגַבְרִיאֵל וְטָס לְמִצְרַיִם טִיסָה אַחַת וְשָׁמַט לְבֵנָה עִם טִיטָהּ, וְתִינוֹק אֶחָד עִמָּהּ שֶׁשִּׁקְּעוּהוּ בַּבִּנְיָן, וּבָא וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּךְ שִׁעְבְּדוּ אֶת־בָּנֶיךָ. מִיָּד יָשַׁב עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמִדַּת הַדִּין וְטִבְּעָם בַּיָּם.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בִּקְשׁוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לוֹמַר שִׁירָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מַעֲשֵׂי יָדַי טוֹבְעִים בַּיָּם וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנַי?

דינו

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ.

אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם,
וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים,
וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת־הַיָּם, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת־הַיָּם,
וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה,
וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה,
וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת־הַמָּן, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת־הַמָּן,
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת־הַשַּׁבָּת, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת־הַשַּׁבָּת,
וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי,
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת־הַתּוֹרָה, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת־הַתּוֹרָה,
וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דַּיֵּנוּ.
אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת־בֵּית הַבְּחִירָה, דַּיֵּנוּ.

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת, לַמָּקוֹם עָלֵינוּ. שֶׁכֵּן עָשָׂה כָּל־הַנִּפְלָאוֹת הָאֵלֶּה מִיְּצִיאַת מִצְרַיִם עַד בִּנְיַן בֵּית הַבְּחִירָה.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: מַצָּה, מָרוֹר וּפֶסַח.

ר' שמחה מפסק שאל: למ אומרים "מצה" לפני "מרור", הלא השעבוד קדם לגאולה. כל עוד שלא היה לבני ישראל תקוה לשחרור לא הרגישו את מרירות השעבוד.

מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוּם מָה? עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאפוּ אֶת־הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת, כִּי לֹא חָמֵץ. כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ, וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם.

במקום לחם — מיני אבנים משונות

באביב אותה שנה אזל אצלנו הקמח. חיטה היתה אז ביוקר רב, שלא לפי הכנסותינו. החלטנו לקנות קמח־שעורה ולאפות ממנו לחם. זו היתה לי הפעם הראשונה בחיי שאפיתי לחם מקמח כזה, ותחת לחם הוצאתי מן התנור מיני אבנים משונות. עוד מעט יבואו החברים מן העבודה ואין פרוסת לחם להגיש לשולחן לארוחת הצהריים. חברתי לעבודה שכבה במיטתה ובכתה... גם לי היה קשה מאד, אך התאמצתי להחזיק מעמד. באו החברים, הכירו כי משהו לא בסדר במטבח. התחילו להתבדח על חשבון החברה הבוכה והוציאוה מן המיטה. אמרו, כי מעניין מאד לאכול פעם ארוחת צהריים בלי לחם. אמנם, יצאו אחרי הצהריים רעבים לעבודה, אבל שקטים היו, ופניהם – כאילו לא קרה דבר. לשנו שוב בצק מאותו קמח־השעורה, והפעם יצא, לשמחתנו, מן התנור לחם שאפשר היה לאכלו. שבועיים אכלנו כולנו לחם־שעורה, עד שקנינו קמח־חיטה מן התבואה החדשה שהוזל מחירה.

יעל גורדון

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה? עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת־חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְמָרֲרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה, אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ.

מרור על שום מה? – על שום שאנו ממררים את חיינו בכל מיני פרובלימות נעלות, יחסים שונים ומשונים, איננו ישנים בלילות, ממררים את החיים בעבודה קשה ביער והכוח אפס, אפילו אם המעדר הוא קל – ובכלל...

קב' הצפון

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, עַל שׁוּם מָה? עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוה, אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנָגְפּוֹ אֶת־מִצְרַיִם, וְאֶת־בָּתֵּינוּ הִצִּיל.

בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת־עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרָיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יהוה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לֹא אֶת־אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבָד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל עִמָּהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ.

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת־כָּל־הַנִּסִּים הָאֵלּוּ. הוֹצִיאָנוּ
מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת
מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה
מֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב
וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל
וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה
וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה, הַלְלוּיָהּ.

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם
הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ
הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס
הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים
מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס
הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים
מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ
הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מָיִם

דור מחדש ויוצר איננו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות, הוא בוחן ובודק מרחוק ומקרוב. ויש שהוא נאחז במסורת קיימת ומוסיף עליה, ויש שהוא יורד לגלי גרוטאות חושף נשכחות וממרק אותן מחלודתן, מחזיר לתחייה מסורת ה קדומה, שיש בה כדי להזין את נפש הדור המחדש. אם יש בחיי עם משהו קדום מאוד ועמוק מאוד, שיש בו כדי לחנך את האדם ולחסן אותו לקראת הבאות, האם יהא בזה ממידת המהפכה להתנכר לו? ...

חייבים אנו לראות ערכי הווה וערכי עבר בעינינו אנו ולבדוק אותם מבחינת צרכינו העמוקים מבחינת ההליכה לקראת עתידנו.

ברל כצנלסון, "במבחן"
כתבים ו'

בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז.
יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו.
הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר.
גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן.
הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר.
גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן.
מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב.
חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת־אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ לַלַּיְלָה הַזֶּה לֶאֱכָל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר. כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ, וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ. וְנוֹדֶה לְּךָ שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל.

כוס שני

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס שֵׁנִי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד בְּשׂוֹרַת הַיְשׁוּעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבוֹדָתָם.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן.

לחגוג אביב חדש

לפני נטיעת הכרמים הראשונה יצאו כל הבחורים לחרוש חריש עמוק. חרשו בשורה 12–14 זוגות סוסים, כשאחד משלים את השני. גם הבחורות יצאו לשדה, הלכו על ידם וליוו אותם בריקוד ובשירה. היה בזה המון פלירט. כמו לחגוג אביב חדש.

לאה ב

רחצה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם.

מוציא מצה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה.

מרור

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר.

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה? עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת־חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְמָרֲרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה, אֵת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ.

כורך

זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל: כֵּן עָשָׂה הִלֵּל בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם. הָיָה כּוֹרֵךְ מַצָּה וּמָרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ.

שלחן עורך

צפון

צפון: האפיקומן מסמל את הגאולה הסופית.
מסתירים את האפיקומן שכל דור "יחפש" לו.
על כל דור ודור לתרום משהו לגאולה הנצחית.
(ר' יהושע לייב אלטר מגור)

ברכת המזון

רַבּוֹתַי נְבָרֵךְ.

יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

בִּרְשׁוּת רַבּוֹתַי, נְבָרֵךְ (אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ.

בָּרוּךְ (אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ.

בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַזָּן אֶת־הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ, בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל, כִּי הוּא זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וּמֵטִיב לַכֹּל וּמֵכִין מָזוֹן לְכָל־בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַזָּן אֶת־הַכֹּל.

נוֹדֶה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן.

רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ, עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, בֹּנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם. אָמֵן.

הָרַחֲמָן, הוּא יְבָרֵךְ אֶת־כָּל־הַמְסֻבִּים כַּאן.

הָרַחֲמָן, הוּא יַנְחִילֵנוּ יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים.

הָרַחֲמָן, הוּא יַנְחִילֵנוּ יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב.

וְנִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם. עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן.

כוס שלישי

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד בְּשׂוֹרַת הַיְשׁוּעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדוֹלִים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן.

עיקר ה"סדר" — ריקוד הורה

בערב חג־הפסח הלכתי למרחביה ל"סדר". ה"קואופרציה" ערכה "סדר" לחוד והקבוצה לחוד. אני הלכתי לקבוצה, אף־כי לא היה לי שם אף נכר אחד, בה בשעה שב"קואופרציה" היו לי מכרים. בקבוצה היתה אווירה אחרת מאשר ב"קואופרציה", שנוסדה מקרן מיוחדת לפי תורתו ותכניתו של אופנהיימר. לעומת־זאת, לא היתה לה לקבוצה מטרה אחרת אלא כיבוש.

אותו "סדר" בקבוצת מרחביה, שכמותו לא ראיתי עד אז, עיקרו היתה ה"הורה". אחרי הסעודה התחילה שירה ותוך רז היתלכדו יד אל יד זרוע אל זרוע, עד שקם עיגול רחב וגדול, של בחורים ובחורות הרוקדים בדבקות. ובאמצע העיגול אחד בלבד רוקד ריקוד של שלהבת־אש יוקדת, אש החיים, אש הגאולה. זה היה ריקודו של מנדל פורטוגלי.

אותו לילה הלכנו חבריה גדולה ברגל דרך הרי־הגליל לסג'רה להשתתף בוועידת ההסתדרות החקלאית של פועלי הגליל. עם עלות השחר באנו לסג'רה. שם עבדה אותה שעה "קבוצת בנציון צ'רנומירסקי (ישראלי)". חברי הקבוצה הזאת היו בחורים חביבים ויקירים. בחצר הגדולה של משק הקבוצה בסג'רה התאספו חברים רבים וחברות מכל פינות הגליל, מי כציר הוועידה ומי כאורח סתם. וחברי הקבוצה קיבלו את פני הבאים בשמחה רבה.

זכור

שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ
וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ.
כִּי אָכַל אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ.
שְׁפָךְ עֲלֵיהֶם זַעְמֶךָ וַחֲרוֹן אַפְּךָ יַשִּׂיגֵם.

אין וואַרשעווער געטאָ איז איצט חודש ניסן,
און פול שטייט דער כּוס אליהו הנביאס,
נאָר ווער האָט דעם סדר דאָ איבערגעריסן ?
פון כּוֺס וועט באַלד טרינקען דער מלאך המוות.
ווי שטענדיק — די דייטשישע שפּראַך פון מושטרירן,
ווי שטענדיק — די שפּראַך פון באַפעלן געניטע.
ווי שטענדיק — זיי זענען געקומען איצט פירן
אַ טייל פונעם יידישן פאָלק צו דער שחיטה.
נאָר מער וויל דאָס געטאָ נישט הערן דאָס זידלען
פון נאַציס, וואָס פירן אַ פאָלק צו פאַרלענדונג,
מיט בלוט וועט מען איצטער באַשמירן די שטידלען,
מיט בלוט פון די דייטשן, מיט בלוט פון די שענדער.

בינם העלער

אבינו שבשמים - גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות
רצונך, ולקיים את חג הפסח באכילת מצה וביעור
חמץ. בשל השיעבוד לא נוכל קיימו - חיינו בסכנה.
הנה אנו מוכנים לקיים את מצות "וחי בהם ולא ימות".
לכן תפילתנו שתחיינו ותצילנו ותגאלנו במהרה
<u>שנוכל</u> לעשות רצונך בלבב שלם אמן.

אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁיִּתְמַהְמֵהַּ, עִם כָּל־זֶה אֲחַכֶּה לוֹ בְּכָל־יוֹם שֶׁיָּבֹא.

י ז כ ו ר

יזכור עם ישראל את המוני בית ישראל
שנכרתו בידי צר באדמת גלותם
ולא זכו לראות בנחמת ישראל.

יזכור עם ישראל את בניו הגיבורים
שנפלו בין חומות הגטאות ביערות
ושדות נכר.

יזכור עם ישראל את בניו ובנותיו
שנספו בגלים זדונים ובשבילי חתחתים
ובהעפילם למולדת.

יזכור עם ישראל את הטובים בבניו, ברי
לב וטהורי חזון, ראשית אוננו בארץ ושארית
גחלתנו מן הגולה, שאחזו בנשק להגן על
חיי ישראל, על עצמאותנו וחרותו,
מערבות הנגב עד הרי ירושלים, משדמות
העמק עד פסגות הגליל.

יזכור עם ישראל את כל שנספו במערכה
הכבדה ובמותם צוו לנו את החיים.

(לבד) – אמר רבנו אהרון דוד גורדון: הרי אני כבן מ"ח שנה, ולא זכיתי לחיות אלא השתא בעבודה ובטבע. ועוד היה אומר: על שלושה דברים העולם עומד: על עבודה, עבודה ועבודה. עד שבאו תלמידיו ואמרו: לא דיה עבודה בלבד. עד שהיא באה בחיי שיתוף המשווים אלה אל אלה והמשרים רעות ואחווה על הכול.

ש י ר ה: מי שיודע את שיר העבודה...

קב' החוגים, חדרה

אליהו הנביא

הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יהוה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְהֵשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם.

וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה, וַיִּתֶּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ.

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי,
אֵלִיָּהוּ, אֵלִיָּהוּ, אֵלִיָּהוּ הַגִּלְעָדִי,
בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ עִם מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד.

אשר על כן אני חושב, כי יקום דור חדש ונפלא מקרב בני עמנו, דור המכבים יקום ושב לתחיה.

עוד הפעם אני קורא בדברי הקדמתי:

היהודים החפצים יבואו אל המנוחה ואל הנחלה !

באה העת, כי נחיה לבטח על אדמת אחוזתנו ונמות לבטח עליה. בחרותנו יקרא דרור לכל העולם, בעשרנו יתעשרו, ובגדילתנו יגדלו גם המה.

ומעשי ידינו, אשר נפעל שם לאשרנו
ולהצלחתנו, יהיו לאות ולמופת,
לתהילה ולברכה בקרב כל הארץ.

בנימין זאב הרצל

כי לו נאה

כִּי לוֹ נָאֶה. כִּי לוֹ יָאֶה.

אַדִּיר בִּמְלוּכָה, בָּחוּר כַּהֲלָכָה, גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

דָּגוּל בִּמְלוּכָה, הָדוּר כַּהֲלָכָה, וָתִיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

זַכַּאי בִּמְלוּכָה, חָסִין כַּהֲלָכָה, טַפְסְרָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

יָחִיד בִּמְלוּכָה, כַּבִּיר כַּהֲלָכָה, לִמּוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ. לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

מוֹשֵׁל בִּמְלוּכָה, נוֹרָא כַּהֲלָכָה, סְבִיבָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

עָנָיו בִּמְלוּכָה, פּוֹדֶה כַּהֲלָכָה, צַדִּיקָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

קָדוֹשׁ בִּמְלוּכָה, רַחוּם כַּהֲלָכָה, שִׁנְאַנָּיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

תַּקִּיף בִּמְלוּכָה, תּוֹמֵךְ כַּהֲלָכָה, תְּמִימָיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לְךָ וּלְךָ, לְךָ כִּי לְךָ, לְךָ אַף לְךָ, לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה.
כִּי לוֹ נָאֶה, כִּי לוֹ יָאֶה.

אדיר הוא

אַדִּיר הוּא, יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב, בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה, בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב.

בָּחוּר הוּא, גָּדוֹל הוּא, דָּגוּל הוּא, יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב, בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה, בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב.

הָדוּר הוּא, וָתִיק הוּא, זַכַּאי הוּא, חָסִיד הוּא, יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב, בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה, בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב.

טָהוֹר הוּא, יָחִיד הוּא, כַּבִּיר הוּא, לָמוּד הוּא, מֶלֶךְ הוּא, נוֹרָא הוּא, סַגִּיב הוּא, עִזּוּז הוּא, פּוֹדֶה הוּא, צַדִּיק הוּא, יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב, בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה, בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב.

קָדוֹשׁ הוּא, רַחוּם הוּא, שַׁדַּי הוּא, תַּקִּיף הוּא, יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב, בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה, בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה, אֵל בְּנֵה, בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב.

אחד מי יודע

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ? אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ: אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ? שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

שְׁלשָׁה מִי יוֹדֵעַ? שְׁלשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ? אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ: אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ? חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

שִׁשָּׁה מִי יוֹדֵעַ? שִׁשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ? שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ: שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ? שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

תִּשְׁעָה מִי יוֹדֵעַ? תִּשְׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ: תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה, שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

עֲשָׂרָה מִי יוֹדֵעַ? עֲשָׂרָה אֲנִי יוֹדֵעַ: עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא, תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה, שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

אַחַד עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ? אַחַד עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ: אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא, עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא, תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה, שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ

שְׁנֵים עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ? שְׁנֵים עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא, אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא, עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא, תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה, שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

שְׁלשָׁה עָשָׂר מִי יוֹדֵעַ? שְׁלשָׁה עָשָׂר אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁלשָׁה עָשָׂר מִדַּיָּא, שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטַיָּא, אַחַד עָשָׂר כּוֹכְבַיָּא, עֲשָׂרָה דִּבְּרַיָּא, תִּשְׁעָה יַרְחֵי לֵדָה, שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה, שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבַּתָּא, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אִמָּהוֹת, שְׁלשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לֻחוֹת הַבְּרִית, אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ

חד גדיא

חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא שֻׁנְּרָא וְאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא כַלְבָּא וְנָשַׁךְ לְשֻׁנְּרָא. דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא חוּטְרָא וְהִכָּה לְכַלְבָּא,
דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְּרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא נוּרָא וְשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא,
דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְּרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא מַיָּא וְכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא,
דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְּרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא תוֹרָא וְשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא,
דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא,
דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְּרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא הַשּׁוֹחֵט וְשָׁחַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא,
דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא,
דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְּרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא מַלְאַךְ הַמָּוֶת וְשָׁחַט לְשׁוֹחֵט, דְּשָׁחַט לְתוֹרָא,
דְּשָׁתָה לְמַיָּא, דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא,
דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא,
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא, חַד גַּדְיָא.

וַאֲתָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁחַט לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת,
דְּשָׁחַט לְשׁוֹחֵט, דְּשָׁחַט לְתוֹרָא, דְּשָׁתָה לְמַיָּא,
דְּכָבָה לְנוּרָא, דְּשָׂרַף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא,
דְּנָשַׁךְ לְשֻׁנְרָא, דְּאָכַל לְגַדְיָא.
דִּזְבַן אַבָּא בִּתְרֵי זוּזֵי, חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא.

קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה,
רָם הוֹדַע כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ הַלַּיְלָה,
שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה,
תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֶשְׁכַת לַיְלָה.

אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים,
אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ.
דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם.

דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים. מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר, מִי זֹאת עֹלָה. מְקֻטֶּרֶת מוֹר, מוֹר וּלְבוֹנָה, מוֹר וּלְבוֹנָה.

מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ.

וְקָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם,
וּנְפוּצוֹתֵינוּ כַּנֵּס מִיַּרְכְּתֵי אָרֶץ.

נרצה
כוס רביעי

הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת־אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב, וִיבַשֶּׂר־לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנֶחָמוֹת.

הִנְנִי מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם מִצְוַת כּוֹס רְבִיעִי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד בְּשׂוֹרַת הַיְשׁוּעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן.

בליל הסדר קראו דברים מהווי הקיבוץ

רוב החברים עוד היו רווקים. בערב פסח היו הבחורות מצחצחות את חדרי הבחורים, פורשות מפות לבנות ופרחים. לפנות־ערב יצאו לשדה. בערב החג, בליל הסדר, היו קוראים דברים מהווי הקיבוץ בכלל בלי הגדה מסורתית.

גם עיטורי החג היו על נושאי הקיבוץ. פעם אפילו קישטו את חדר־האוכל בסדרת קריקטורות של "שיר־השירים", כפרודיה על אנשי הקיבוץ, ועל ההווי הקיבוצי. אחרי גמר הארוחה, היו רותמים עגלות ונוסעים מקיבוץ לקיבוץ, רוקדים בכל מקום, וחוזרים הביתה עד אור השמש

ז. יבי

חסל סדור פסח

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ,
כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.
כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ,
כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ.
זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה,
קוֹמֵם קְהַל עֲדַת מִי מָנָה.
בְּקָרוֹב נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה,
פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה.

לַשָּׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלָיִם.